

«Амма чэчирэ» РФ холобур буолар этнографический ансаамбыл төрүүтээмшигээ 35 сяла

Б ыйыл ахсынны 12 күнүгөр «Амма Чэчирэ» РФ холобур буолар этнографический ансаамбыл төрүүтээмшигээ 35 сялын көрсө Прокопий Караканов 1993 съялаахха «Саха сирэ» ханыакка сэтгини 2 күнүнэй нүемэригээр суруйбут ыстайтайтын ансаамбыл архивыгтан кылгатан бэчээтийнбигт.

СИДОРКЕВИЧТАР ОБОЛОРО

(Эбэйтэр «Амма чэчиригэр» оболору «Эркээй» программанан
Үөрэтийни хайдах тэрийэллэрин туунан)

Төрүт культурабытгар тирээбүрэн

Амма чэчирэ» уонна Ольга Петровна, Гилярий Владимирович Сидоркевичтар. Бу аяттары ис-тибээх, билээх, кинилэри көрбогх республиказу, ону таанын Россиян киэн эйгтийн бэрт абынах буолын дии саныбын. Тулалыр эйгийн харыстаанынга тургуланан Улзэнээр «Амма чэчирин» кылбаа манан кумаабы холуултара Россия куорагта-рын урдуулэрийн угүе санааны түмэ тардан эрэ копөөко, аан дойдүүрүн холуултарын Амма диски хайнын-нарныар, тулалыр эйгийн харыстаанынга сир-дойдүүрүнэн кыраачааннаар санааларын түмнүүлэр.

Огтон бу иккιнэ бинир ойн болбулээхтээр. «Амма чэчирэ» хадууларын сүүхүүлэх-астара сух. Саха кийнте былсынханыг тойуктарын корбут-истигийт эрэ барьтаа бишрээбүтн, собуулээбүтн кин да, реснублика да бэчээтийр бэйт эндэхтик суруйулар, телевидүүнен, радионан кинесцентрээр, оссо да кинсийхэрэ, суруйухтара. «Амма чэчирэ» киэн эйгээ таьста, сурыйда, аатыран аатырда. «Амма чэчирэ» уонна Сидоркевичтар. Мин санаабар, бу иккιнэ бинир ойн болбулээхтээр. «Амма чэчирэ» Сидоркевичтара сух чөнин сайдыбат, инники хардны-лаабат. Сидоркевичтар «Амма чэчирэ» сух бинир да хомогтор. «Амма чэчирэ» дынитэ-уота бу - Сидоркевичтар дынитэ, кинилэр интэр да, интэллэр да ханалара. Оттон Сидоркевичтар бийсэрийн дынитэлээр бу - «Амма чэчирин» оболору дынитээр. Оболору эрэ динэн этий оссе тутах. Бу ансамбл оболору төрөнштээрин дынитээр да дистехе үөрэтийн ханын туттулар балаларын антэдийн тарлыгтган бастакыттан тарлыгтган.

рык ынтыгаары бэлэмнэн сэльдабын. Манна оюлор туту дарьктынадларын видеосожежка устан төрөлүүтэргэ көрдөрбүт. Төрөлүүтэргэ манна биримээтэн биримэ-тигээр кэлэллэр, оболоро дарьктынадларын көрэллэр. Бийнги Улзэнээр төрөлүүтэргэ сэнээрэллэри, бини-рийллэрийн бинир маннык хартынна быйыл сайн көрдэре. Айар түнүлгэбт түмүкүүр дарьгын тываа тахсан ынтыбарыгыг бирр да көлбүт сух буолан хаалла. Онтон-мантант көрдөнө сагаа, тух да тахсыбат. Онон оболорбор: «Энити хас биирдигит ыал оюлорунаарыт, дьоннүүтгүүр баран этин, кэлтээн. Мин туту да булаар кыаам сух», - дийн этн баарн дыэлээртээр таалаан кэбистим. Сарсыарда Улээр бэлжитим, арай А.П. Полов транспордаах кэлэн турар. Онтон Илларионовтар тийин кэллилэр, аны Айта Потапова аяга «УАЗ» мас-сыналаах тийин кэллээ. Ол быныгар Петр Семенов телефончнур, «автобус аялбалын дуо?» дийн. Били биир да көлтөт сух олорбут дьон, аны дьоннорбутун маахана-маахтана төтгөрүүр ынталыр буолубут. Биниэх айн-яах да транспорт сөн буоллаа дин. Ити Улэлии сэлдээр киниэх ўерүүтэ сүрдээх этэ.

- «Амма чэчиригэр» оболор биэс-алта, уон сыга тийиэ дарьктынадлар, улахан, олус иллэх колектив үосээ-бүт. Бу оболор кэллинин дыньяларын, тух ханийк дьон сиэрдэр-тумнаар умнуулунцнлар. Дээ итилэри тилинэ-риэнгийнгүй дуо?

- Одоо бастаан кэлжиргэр ылтыр эбээтэр үнкүүлүүр эрэ санаалаа кэлэр. Ол гынан бааран, биниэх антардас бинир эндэн дарьктынны табыллыбат. Ырьынайт

«Амма чээригэр» итиллийт, үорэммит оболор улаатан, угээгд па буогац бэгэн хувийнхатагт Кинчиржийн тээвэр

СИЗДЕРГЕК-ТУМНАХ ЭТИЛЕР ДИЕН КУННЕГЕ ТЕАТРГА

биир ыллыры. Онон овтолор кэлин мантан баралларыгар

Ол күрдүк дыиэлэхтөр, ыалдыгтар, хоногилор бааллар. Дээ, холбоур, саха ыалыгтар ыалдыгт кэлэр. Бастаан ыт Урээр. Кэлбит киши сэргэе атын эзтэг оруун байар. Тэлэнээж кириен атавын тэбэнэр. Дыиэлэх эмээхсийн

Бишли Ункүүлүттери, ырынгытары үрэйтэрийн та-
йынан хомустурга, ус-уран ааъыга, артистаңынга,
истәннеге, унаныга, чабырхаха, онтоң да атынна
бартыгар үрэйтэбит. Холобур, Маша Михайлованы

былан көрүөхкө. Кини бастана биниже хомусчут былынтынан кэлбите. Отон айтбиригиздеүе сыйлыбыта. Оны сырткылана мин кинин театралдан дьобурадаын таба көн эпиллер кынын уус-урал даа. Былдан дырыктамыт, санапарга үйрэммите. Арай үнкүнүн сагасаб эт. Кинини үнкүүлөлтөрөр бөргөр өртэйдеммипит. Ол эрэн кэлип үйрэммите. Онуң бүтээрэн баран Свердловскойлааы театранын училышены бүтэригитгэр дипломугар үнкүүтгэр биэстээх тийэн кэлэн үердүүтэ. Билигин кини Нөрөнгөр театрал гартийнан үзлинир. Биниже үөрөнэн үзлөнт, ыал буолбут оюлор дылжалара бинигли олус интериэнигтээр. Кинилэр син бинир Гильярий Владимирович биниги бэ-йэбт төрөлпүт оюлорбут курдуктар. Манна биниргэ үөрөнэн, улаатан ыал буолбуттар, үзлөнт буолан союруу кини күоргастага олдоочуулса баадлар. Кинилэр бини-

ТЭ, АММА ҮҮГЕЭ, АММА ИННИКИ ДЬУЛУУГА БУ МАНИА. СИ-ДОРКЕЧИГАР ДЫЗЭЛЭРИЭР, КИНИЛЭР ДУУНАЛАРГАР ИТИЛ-ЛЭН-БАЗЭБЭЙДЭНЭН ТАХСАР ЭБИТ ДИЭН САНААБА КЭЛЛИМ. ИТИ САНААБЫН, ИТИ ОЙДОБУЛБУН Ольга Петровна Иванова-Силторкевичы кытга кийсэтийгийн билэгэлдэгтэйм. Бини-ги бүгүнгүү кийсэтийг «Амма чөнжирин» ыргыатын-ун-куутун түнүнэн буюлбака, бу аянамоль саха националь-ной культурин талимчирингийн санаа ийншигийн санаа амьтад тухай уланы цыганын санаа олонхи талындаа

Алгыс тымларын этииге үеретиң үләбет биир сурун соруга. Алгыс диэн тути, кини тылын-елгун оболорго тириэрдебиг. Кини билрэл төрөөн аанар үйтгөр кэн-нигер үчүгэйтэн анатыны хааларьга сухтах диэн өйдебүлүнэн оболорбутун үерэгбиг. Бу үергүйбиг биниэхе ооннүү курдук олус умсугуттулаахтык баар. Саха тыллын баая бу алгыс тымларынгар көстөрүн оболор үчүн эйдий өйдүүллэр. Сири, уоту анатыыга этиилэр алгыс-

гии ханан да умнуубагтар, ерүү сибээстээхэлэр, кэлэ
сэлдэллар, сүблээнэлэр-амаланлар.

Бинижэ Урэммит оюлор үксүлээр музыкант эбэ-
тер артист буолалтар. Быйыл ансаамбылын түерт
оюу бүгээрдэ. Ира Кузьмина, Люба Артемьева уонтуу
сылт үөрэннэлэр, Коля Ким Ир Сен бийс сылт сыртга,
Айга Ефимова сэтгэ сылт үөрэнэ. Ира Уральскайдааны
консерваториа, Айга Санкт-Петербург га националь-

ЧАИНААНДА УФОРТЫН СИЗИЛДҮҮЛГҮҮРДИННИКЕЧКИННИКИННУУНАН. ДЫ ОНОНДА ОЛЬГА АЙДАЛАДА ГИНЕССИИНИННУУНАН. ТУУНДАН. ДЫ ОНОНДА ТЫЛА ОЛЫГА

Алгыс тылларын этигэе үерэтийн үлбэйт биир сурун соруга. Алгыс дин тутун, кини тылын-ёнун ойлорго тириэрдэбйт. Кини билрэд төрөөн аянтар үйтигээр кэн-нигэр үчүгэйтэн аялны хаалпарыа сухтах дин ейдебүлүнэн облогортуун үерэтигийт. Бу үерэтигийт бинижех оннъюу кудрук олуу умсгууллахтык баар. Саха тыгыз даалай алгыс тылларын көстөрүн ойлор үчүн гэдэг эйдүүллэр. Сири, уоту анатынга этилэр алгыстары ойлор ис дуулалтыгтан ылсынан үерэтилээр, ону толорууга этгээринэн-ханннарынан бэринэн, чумипурган турган онороллор. Холобур, сайн ханна эмэ айнаныыр, ыраата баар буоллахтына, уолпутун анатар идэлэхэдээгит. «Алма чэчирин» ойлорун төрөлгүүтээр, бэрг элбэх ыал угутун анатар, алгыс тылын этэр, араас аяны ассын, кэлийхитигийт диеэри алтынр үргүүллэр. Мин төрөлгүүтэгээр олус үчүгэйдэр, ыкса сибээстэнэн үлэлийн болт. Билимчүйнээс итилибйт ойлор ойлороо үе-энэ, дарьиктана кэлдилээр.

чи ханан да умнуубагтар, еруу сибээстээнлэр, кэлээ сүльдэллар, сүблээнэллэр-амалыллар.

Бинийх ўрэммит оюлор Уксуяар музыкант эбээ оюу бутгэрдээ. Ира Кузьмина, Люба Артемьева уоннуу сэлт үерэннилэр, Коля Ким Ир Сен биэс сэлт сирьта, Айга Ефимова сэлтээ сэлт үерэннэ. Ира Уральскойдаацы консерваториа, Айга Санкт-Петербурга национальный культууруудаа учреждэе, Коля Ким Ир Сен музыкальной училищея кириллэр. Любая актер буулгуун Нанаа ба-ябарыга да табыллыбаты, унчлуунан кыра буулан ылтылбата да, эннил син бинир кириэм дилир. Ити курдук арист, музыкант, истиенчин, онтох да атын собуулгар идэлэрийн талан ылбыт биниги оболорбут оройонгна эрэ буулбакка, республика да бэрт элбэхтэр. Кинилээнрен билги киэн тутгабыт эрэ.

Дээ ити курдук Амма Сидоркевичтарын, «Амма Чэчир-

Онон «Эркээй» программа биниэхээ ордук чугас. Дээр итийн программа автора А.П. Оконешниковаацаа Махталыг улахан.

- Дээ ити саха сиэрн-тууму, саха национальный культуратын тилиннэрийн уонна иники сайнинарыга хайсхандах уэлжийтэй оболору хас саастарыгтан шийнэхэн тохи олжигдсан түүхийн олон улсын төслийн

«*Любовь к жизни*» — это книга о любви к жизни, о любви к людям, о любви к природе, о любви к искусству, о любви к науке, о любви к творчеству, о любви к прогрессу, о любви к будущему. Это книга о том, как жить, как любить, как ценить, как уважать, как заботиться о других, как заботиться о себе, как заботиться о планете Земля. Это книга о том, что такое любовь, что такое жизнь, что такое счастье, что такое красота, что такое гармония, что такое здоровье, что такое долголетие, что такое счастье в старости, что такое любовь к детям, что такое любовь к родителям, что такое любовь к близким, что такое любовь к друзьям, что такое любовь к коллегам, что такое любовь к родине, что такое любовь к нации, что такое любовь к миру, что такое любовь к Богу, что такое любовь к природе, что такое любовь к искусству, что такое любовь к науке, что такое любовь к творчеству, что такое любовь к прогрессу, что такое любовь к будущему.

«Биэйим» дин баар. Итти мин «бір-сүрәттер» олус улаханнык тугабын. Оскетүн обо окко Түнэр, саха Двата балыр окко Терүүр эбиг буоллабына, ол аата бишиги айылда оболоробут. Онон тух баара барыта, дынэт-уота, олою саха оютун киэнэ айылчалыны ыкса ситеттээ. Бу айылда оюто айылданы кытга хайдах си-

- Дээ ити саха сиэрий-туумун, саха национальный кульдуртын тилийнэрийг уонна инихи сайнинадыга хайсхалах үлэбтигээр оболору хас саастарыгтан ылабытый уонна тою элбэх обо дэврэктиний?
- Сээтгэе саастарыгтан блатыгт. Аммаатган 50-ча овоо сэлдээр Саамай улахан түнгүлгэйт айтар түүлээ. Итийн эн 50-тан тахс оюу дэврэктинанар. Мянна Сагайтайтан, Болгууртан, Амма-Наахартан, Соморсунтган оюнтор эмийг кытгаллар.
- Ити энгийг оболору билингни кордлобул сиэрийн,

«ЛЭРИН» УЛУКАННАХ УЛАХАН, МУНГУРА КЕСҮҮБЭТ КИЭН ИС ХОНГООНООХ, ИНИКИ КЭСКИЛЭЭХ УЛЭЭРЛТИЙН БЭРГ КЫРАНЫ БЫНА ГУТАН КИССЭСТИГ. УУ САХАЛЫНЫ ТЫЛААХ, УУ САХАЛЫНЫ СИЭРЭЭХ-ГУМОНААХ АНЫГУУ КОЛЧУУЧЫЧАТ ДЬОНУ ИНТЕН. ЧОРЭГЭР ОБОЛОРУУ БЭССЭЛФРИН ОБОЛОРУНААБАР КУДИДУК САНААНДАА ЧОРЭГЭР ЛА, ЧОРЭППИЛДА ОБОЛОРУУ ИНИКИ ДЬЫЛ-БАЛАРГАА, КИНГИ-ХАРАА, БАЛ ИЙЭГЭ-АБАГА БОГЛАЛЛАРГАА БАЛАНЛАР-МҮНЭЭЛР Ольга Петровна Уонна Гилярий Вла-Димирович Сидоркевичтага барба махтал, урый-тускул БОЛОУХОХТУН!

стурса дисри, олох анычтын хайсхан үөрөгрөб эбик-
киг. Игни тореншүүгээр хайдах ылышалдарын, өйлеснөт
буолуу эгин суюн дую.

Сидоркевичтарга ылдымбызатта
Прокопий КАРАКОНОВ.

бытынан килләрдibит. биниexе чөрөнөр оюлор уксулэре тереппүтөрин кытa уоссай дьиэлэрэ олорлолор, сорок ыллар бэйзээр дьиэлэх-үогтах буол-

- Төрөлүүгүй олус бинирииллэр. Оссо мин сорох ийлэргэ ийз алгынын, эбэлэргэ эбз алгынын ытгалан олорбун. Онон төрөлүүгээрээ бэйэлэрийр анал дба-

CHINWADKAR, A. «Амур ханы» и национальное пространство в Китае // Вестник УрГУ. 2013. № 1. С. 10–15.

Сидоркевичтарга ынталыгтаата
Прокопий КАРАКАНОВ.

оркевичтарга ынтымакта
Прокопий КАРАКАНОВ.

ЧТАРГА ҮАЛДЫГААТА
КОПИЙ КАРАКАНОВ.

а ыалдьытгаата
і КАРАКАНОВ.